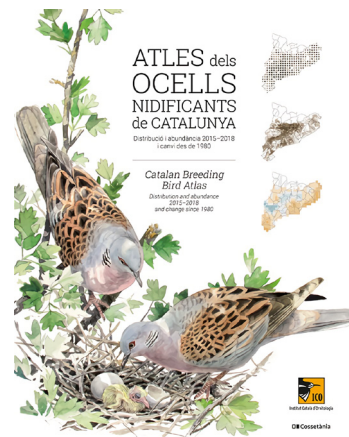

Atles dels ocells nidificants de Catalunya. Distribució i abundància 2015-2018 i canvi des de 1980. Institut Català d'Ornitologia. 2021

Els atles de distribució de biodiversitat són una eina molt valuosa per als tècnics de conservació, ecòlegs i afeccionats als diferents grups taxonòmics de fauna i flora. La realització d'aquests atles de manera successiva en els anys permet avaluar les diferències de les distribucions en el temps, i, al mateix temps, establir resultats sobre els efectes de diferents canvis ambientals en el medi natural, com són l'expansió geogràfica de les espècies exòtiques, els incendis forestals, la reforestació natural i l'abandonament agrícola, la urbanització desmesurada o les conseqüències del canvi climàtic, que esdevé una informació cabdal per a la gestió de les espècies i la planificació del territori.

Catalunya ha estat pionera en la realització d'atles d'ocells i compta amb diversos antecedents. Ja a principis dels anys vuitanta es gestà, per part dels ornitòlegs afeccionats d'aquella època, que érem molt pocs, el primer atles dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra, publicat l'any 1984. Aquesta obra va ser coordinada per Jordi Muntaner, Xavier Ferrer i Albert Martínez Vilalta, i editada per KETRES editora, que ofería ja una imatge de la distribució i l'estat de l'avifauna durant aquells temps. Uns anys després, a l'any 2004, es publicà l'Atles dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002, i posteriorment, a l'any 2011, l'Atles dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009. Aquests dos atles van ser coordinats per l'Institut Català d'Ornitologia i publicats per Lynx Edicions i van marcar un tarannà i una manera de fer, amb solidesa tècnica, d'obres sobre distribució d'ocells, que amb la seva publicació van marcar una fita molt important per a l'ornitologia dels Països Catalans i un destacat impuls per a la ciència ciutadana al nostre país.

L'Atles dels ocells nidificants a Catalunya, Distribució i abundància 2015-2018 i canvi des de 1980, publicat l'any 2021, ha estat un projecte impulsat per l'Institut Català d'Ornitologia (ICO), editat per Cossetània Edicions i integrat a l'Observatori del Patrimoni Natural i la Biodiversitat de Catalunya. La realització d'aquest projecte ha estat possible gràcies a la participació de ni més ni menys que 1.275 ornitòlegs, majoritàriament afeccionats, que han fet la feina de camp, repartits per tota la geografia catalana, que han permès

Atles dels ocells nidificants de Catalunya: Distribució i abundància 2015-2018 i canvi des de 1980. Franch, M., Herrando, S., Anton, M., Villeró, D. & Brotons, L. 2021. Institut Català d'Ornitologia / Cossetània Edicions. Barcelona. ISBN: 978-84-1356-093-9. 639 pàgines. Tapa dura. Mida: 310 x 220 mm. Pes: 3.600 gr. Il·lustracions de Martí Franch i Toni Llobet.

als coordinadors de l'obra elaborar 1.500 mapes i 500 gràfics. Sense cap mena de dubte, és la font de referència, hores d'ara, dels ocells a Catalunya durant la temporada de nidificació.

En l'obra han participat activament investigadors de molts centres de recerca: Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF), Centre de Ciència i Tecnologia Forestal de Catalunya (CTFFC) i de l'European Bird Census Council (EBCC), entre altres. Cal destacar, també, la contribució de la Diputació de Barcelona en la compilació de les dades ornitològiques dels espais naturals de la demarcació de Barcelona.

En aquest impressionant llibre de gran format, els autors de les 233 fitxes de les espècies d'ocells, han recopilat de manera acurada i succinta tota la informació disponible fins l'actualitat sobre les poblacions de la totalitat dels tàxons d'ocells de Catalunya.

Tot aquest recull de dades ha permès elaborar mapes de distribució i d'abundància, gràfics sobre els requeriments ecològics, estimacions i tendències poblacionals i estatus de conservació. Òbviament, els mapes de distribució són el punt essencial d'aquest atles d'ocells, ja que fan ús de tècniques de modelització d'alta resolució per determinar l'abundància de les diferents espècies. El resultat ha estat determinar que l'avifauna catalana durant la temporada de nidificació està composta

de 233 espècies nidificats en el període temporal de treball de camp, 224 de les quals són natives i 9 exòtiques. S'estima, segons els resultats d'aquesta obra, que hi ha entre 8 i 12 milions de parelles d'ocells nidificants a Catalunya.

La traducció de molts dels textos dels capítols introductoris a l'anglès i resums de cadascuna de les espècies garanteix que aquest treball pugui ser apreciat a nivell mundial. Alhora, les magnífiques il·lustracions originals representant cada espècie d'ocell, obra de Martí Franch i Toni Llobet, fan d'aquest llibre una obra molt atractiva per a tots els públics. Malauradament, alguns dels dibuixos han estat retallats, ja que s'ha prioritzat el disseny de la pàgina.

Aquest atlas dona informació dels canvis de distribució i abundància dels ocells a les darreres dècades i les causes ambientals que hi ha al darrere, tant en conjunt de l'avifauna catalana com per a cadascuna de les espècies tractades. L'avenç del canvi climàtic i la reforestació, a gran escala, del medi natural amb boscos i matollars, a causa de l'abandonament de les activitats agrícoles i ramaderes, són els canvis ambientals que més han incidit en les poblacions d'ocells.

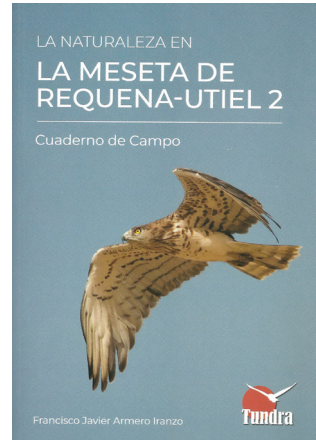
Com a resultat, podem afirmar que és una obra completíssima i fàcil de consultar per la bona estructuració de la informació. És una contribució destacadíssima per a l'ornitologia catalana, i essencial per definir polítiques de conservació de la biodiversitat.

Vull felicitar els autors i a tots els col·laboradors implicats en l'excel·lent i tan complet llibre. Estic segur que aquesta obra estimularà a les noves fornades d'ornitòlegs del nostre país a continuar estudiant la distribució i l'evolució de les poblacions d'ocells.

Vicenç Bros i Caton. Institució Catalana d'Història Natural (ICHN).

La Naturaleza en la Meseta de Requena-Utiel 2. Cuaderno de Campo. Francisco Javier Armero Iranzo. 2022

Tundra, l'editorial al capdavant de la publicació sobre temes de natura en terres valencianes, afegeix amb aquest llibre una nova entrega dels treballs recents del biòleg i naturalista Francisco Javier Armero Iranzo, precedides pel primer volum de *La Naturaleza en la Meseta de Requena-Utiel - Cuaderno de campo* (2019) i per l'obra *Aves del Río Magro* (2020). Prèviament, l'any

La Naturaleza en la Meseta de Requena-Utiel 2. Cuaderno de Campo. Francisco Javier Armero Iranzo. 2022. 520 pp. Tundra Ediciones. Almerara. Llengua: Castellà. Preu: 27,00 euros. ISBN 978-84-18458-78-1

2009, l'editorial havia publicat del mateix autor *Aves de la comarca Requena-Utiel*. La reiteració editant obres d'aquest autor mostra que la distribució dels seus llibres va ser suficientment exitosa. És una bona garantia de la vàlua dels seus textos, més encara si tenim en compte que la publicació d'aquest nou volum no ha gaudit de cap suport públic mitjançant subvencions o altres tipus d'ajuda econòmica, sovint necessàries per aconseguir que els llibres sobre el medi natural local o comarcal puguen editar-se i distribuir-se.

Javier Armero, resident a Requena, i ara per ara president de la junta rectora del parc natural Hoces del Cabriel, destaca des de fa molts anys pels seus treballs d'estudi i difusió dels valors ambientals de la comarca, oficialment dita Plana de Utiel-Requena, tot i que, als ambients tècnics i científics, és referida més sovint amb noms com ara Comarca de Requena-Utiel o Meseta de Requena-Utiel. Armero és ben conegut per les seues aportacions al coneixement i conservació de les aus, i és membre de la Societat Valenciana d'Ornitologia (SVO) des de la seua fundació l'any 1994. De fet, entre els seus primers treballs, destaca el llibre *Aves de Requena* (1991-1997), editat en 2004 per l'ajuntament d'eixa localitat. Però, encara que haja destacat més pels treballs ornitològics, sempre ha mostrat als seus treballs l'interès per tots els grups biològics i les seues relacions ecològiques, per la resta d'elements de la natura i per les relacions humanes amb l'entorn natural. Fruit de tot

aquest interès va ser la seua col·laboració amb la revista digital de Requena iv.revistalocal.es, mantinguda amb un centenar d'articles entre novembre de 2015 i març de 2020 -just al començament de la pandèmia Covid-19-, que l'autor anomenava *Cuaderno de Campo*, títol mantingut a l'obra que ara s'edita. Al primer volum, editat a finals de 2019, Armero va incloure 50 d'aquells articles, i en 2022, en l'obra ací comentada, ho va fer amb 47, i va deixar-ne només a banda 3 per publicar, en considerar que no encaixaven bé a l'obra per la seua temàtica.

Llevat del pròleg a càrrec de l'historiador i estudis de temes culturals de la comarca Ignacio Latorre Zacarés, d'una xicoteta introducció de notes l'autor i d'una referència d'agraïment i als col·laboradors fotògrafs, el llibre està conformat per la successió dels 47 articles ja esmentats, on l'estil varia entre la descripció naturalística i l'assaig, tot utilitzant un llenguatge netament divulgatiu. S'estructura en 4 seccions estacionals, corresponents a la primavera (10 articles), l'estiu (9), la tardor (10) i l'hivern (18). Temàticament, 31 capítols estan dedicats a la fauna -19 per a les aus, 7 als mamífers, 3 als amfibis i 2 als insectes-, 11 a llocs de la comarca, 2 a ecosistemes o ambients concrets, 1 a espècies botàniques destacables -en concret al teix, *Taxus baccata*, que dona lloc al punt més elevat de la comarca, el Pico del Tejo-, i 1 per a les relacions humanes amb reflexions sobre l'activitat cinètica. A tot cas, i a banda de moltes referències creuades a altres grups biològics en qualsevol dels capítols, els referits a hàbitats i a llocs o espais de la comarca inclouen dades de tot tipus d'organismes, d'elements de la natura -per exemple, els arbres monumentals- i de l'activitat humana, com ara l'agricultura, els usos i construccions tradicionals, etc. La diversitat temàtica queda ben reflectida en els títols dels articles o capítols que componen l'obra: “Ya han llegado las culebreras”, “Anfibios en peligro”, “El retorno de la nutria”, “Día Mundial de las Aves”, “Paseo ornitológico por Casas del Río”, “Ramblas, arterias de vida”, “Recuerdos del pasado”, “La zona cerealista del noroeste comarcal”, “Anímate a observar aves este verano”, “Un árbol y una sierra en peligro”, “Zonas Importantes para los Mamíferos de España”, etc.

Lluny de la dinàmica dels llibres més monogràfics o acadèmics sobre la naturalesa, els articles reunits ací capturen fàcilment l'atenció lectora, en passar d'uns camps temàtics a altres, abastant a la fi una àmplia visió

multidisciplinària sobre cada espècie o grup biològic. Per exemple, els articles sobre les aus no només exposen la seua biologia, sinó també les seues tècniques d'estudi, les celebracions populars i de voluntariat al seu voltant com ara el dia mundial de les aus o figures com l'au de l'any, i paren especial atenció a la necessitat de corregir accions negatives derivades de l'activitat humana. Tot i la militància de l'autor en una de les entitats que més ha lluitat per la conservació de la natura al territori valencià, com és la SVO, el llibre no és en absolut una reivindicació ecologista clàssica, sinó un text que dona nombrosos arguments per animar al públic lector a conèixer i apreuar el seu entorn, facilitant eines que permetran gaudir d'eixe contacte amb el medi natural de la comarca. I es fa utilitzant un llenguatge senzill, comunicatiu, fàcil d'entendre sense que qui el llija haja de tindre uns coneixements avançats sobre biologia de camp. Dintre d'aquesta visió àmplia que caracteritza l'obra, els articles que la componen mantenen un acurat equilibri entre les referències a activitats històriques i als usos tradicionals, i les pròpies dels avanços de la ciència i la tecnologia. Igualment, es dona especial relleu al projectes recents de conservació fets a la comarca -per exemple, el de la implantació del xoriguer petit, *Falco naumanni*-, combinats amb altres desenvolupats en altres llocs, i que podrien tindre la zona de Requena-Utiel com a escenari futur -cas, per exemple, dels treballs per a la reintroducció del crebalòs o trençalòs, *Gypaetus barbatus*, centrat per ara al nord de Castelló.

L'obra està editada en un format senzill, i tot i la seua extensió -520 pàgines- no és un text voluminós o difícil de manejar. Per complementar la seua lectura, està extensament il·lustrada amb les imatges d'un notable grup de col·laboradors, incloent-ne a bona part dels naturalistes de la mateixa comarca. Resumint el seu contingut, podem dir que qui llija aquesta segona entrega del Cuaderno de Campo de Javier Armero, pensarà sense dubte en la conveniència de fer al futur un tercer volum, si no una sèrie encara més àmplia. I, per descomptat, a banda de felicitar per l'encert de la publicació a Víctor Hernández, l'editor de Tundra, estem segurs que seguirà confiant en l'interès per publicar els treballs de Javier Armero.

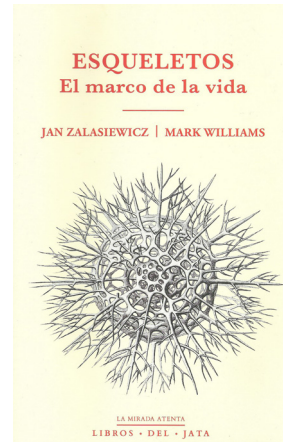
Emilio Laguna. Centre per a la Investigació i Experimentació Forestal (CIEF).

Esqueletos. El marco de la vida. Jan Zalasiewicz i Mark Williams. 2022.

L'editorial Libros del Jata, que ja va apostar pels treballs del geòleg Jan Zalasiewicz traduïnt i editant en 2019 el seu llibre *The Plant in a Pebble: a Journey into Earth's Deep History*, ho fa de nou confiant en el coneixement i capacitat per a la transmissió didàctica sobre la història del nostre planeta, amb altra obra, *Skeletons, the frame of life*, escrit ensems amb Mark Williams. Ambdós autors, professors respectivament de geologia i paleobiologia a la Universitat de Leicester (Regne Unit), han treballat especialment al camp de la paleontologia, i són ben coneguts a nivell internacional per la seua participació en el grup de treball internacional sobre l'Antropocè. El llibre surt d'un acord entre Libros del Jata i Oxford University Press, editora de la versió original anglesa, publicada l'any 2018.

Zalasiewicz i Williams ens endinsen en un viatge al llarg de la història geològica del planeta, on ens mostren l'evolució de les parts dures dels cossos dels organismes biològics, tant externs -exoesquelets- com el que sovint anomenem "esquelets" referint-nos a òrgans interns -és a dir, els endoesquelets-. Un viatge que va començar fa almenys 550 milions d'anys amb els tubs de calcita del gènere *Cloudina*, i que amb el temps ha donat lloc a la gran diversitat actual de closques, conquilles, escorces, corfes, esquelets, etc., és a dir, els òrgans i teixits durs que permeten la vida de gran part dels organismes vius actuals. Com demostren els autors, molts dels avanços de l'evolució biològica, tant al medi aquàtic com pel que fa a la conquesta del terrestre i a l'increment i complexitat dels ecosistemes, no hauria estat possible sense la creació i diversificació dels esquelets, en sentit ample.

Llevat del pròleg a l'inici del llibre i dels obligats capítols finals -notes, bibliografia, índex analític-, el llibre conté 10 capítols on es combinen tant una descripció cronològica de l'aparició dels diferents tipus i formes de teixits durs, com la dels grups d'organismes on s'han donat, des dels invertebrats fins als mamífers o les plantes superiors. El text comença amb la descripció dels esquelets més antics coneguts, com el ja indicat de *Cloudina*, i de les estratègies que van conformar la seua posterior evolució -la defensa davant als predadors, o just al contrari, el reforçament de la capacitat per atacar a altres organismes, o per a desplaçar-se en el medi aquàtic. Més endavant s'avançaria en el

Esqueletos. El marco de la vida. Jan Zalasiewicz i Mark Williams. 296 pp. Col·lecció La Mirada Atenta. Libros del Jata. Bilbao. Llengua: Castellà. ISBN 978-84-16443-15-4. PVP: 27,00 euros

perfeccionament i diversificació dels exoesquelets, dominants en molts grups d'invertebrats, i en l'aparició dels esquelets interns, més característics dels vertebrats. Paral·lelament, sobretot arran de la conquesta del medi terrestre, les plantes van dotar-se de teixits i òrgans que van garantir el seu creixement vertical i l'acumulació de biomassa. Els autors dediquen capítols específics per parlar dels esquelets en funció de la seua grandària -mega i microesquelets- i paren atenció especialment al cas dels que han permès que molts animals puguen volar, el que anomenen com a "esquelets voladors". Un altre capítol encisador és el dedicat a la funció dels esquelets com a arxius, quan els dipòsits minerals d'ossos i conquilles han permès la datació de fenòmens ambientals o de l'edat dels seus portadors, com el conegut "quahog oceànic" -el bivalve *Arctica islandica*-, del qual es va recollir i analitzar una conquilla amb 507 marques anuals de creixement, i es convertí en l'animal més llarg conegut fins ara -el "Matusalem" de la fauna mundial, com l'anomenen els autors al llibre-. Els últims capítols del llibre es dediquen a descriure com poden ser els esquelets al futur, incloent-ne aquells que el mateix ser humà ha fabricat -començant per les antigues armadures- o està ja dissenyant i construint, i també cap a on poden evolucionar els de les mateixes estructures biològiques. I, per descomptat, els últims paràgrafs es dediquen als esquelets més enllà del nostre planeta, incloent-ne allò que, sense entrar en el camp de la ciència ficció, podria trobar-se en l'exploració que

ja desenvolupen les sondes espacials com ara el Curiosity a la superfície marciana.

Un aspecte important de l'obra és l'estil literari de Jan Zalasiewicz i Marc Williams, que com ja va ocórrer al llibre del primer autor indicat al principi d'aquesta ressenya, sap captar l'atenció de qui llegeix el seu text, combinant preguntes i reptes intel·lectuals amb anècdotes sobre les espècies descrites, la vida dels científics que les van descobrir, o els ambients geogràfics on es van trobar. Podríem dir que, sense perdre gens del rigor de la narració, aquesta participa de l'estil del costumisme científic-literari dels autors britànics, que entronca amb una tradició ben consolidada des dels segles XVIII i XIX, i que permet una lectura amena i fluida, molt atractiva pels aficionats al coneixement de la natura, i no només per als experts de l'acadèmia o el món de la recerca.

Com ja es va fer a l'anterior llibre de Zalasiewicz editat per Libros del Jata, la traducció ha estat a càrrec de Lander Renteria, i el tractament digital de les imatges s'ha fet per Nerea Vilalta. Tot i que no s'indica als crèdits, la coordinació de tota l'obra -com a la resta de la sèrie- ha estat feta per Gustavo Renobales, qui, com ja hem comentat en alguna de les ressenyes de les obres que ha editat, va abandonar fa uns anys la seua àmplia carrera com a investigador i professor de botànica a la Universitat del País Basc, per a dedicar-se a la seua passió per l'ofici editorial. I ho fa, com en altres obres de la mateixa sèrie, amb una exquisida cura pels detalls tècnics, des del tipus de paper fins a la tipografia, l'ús dels espais en blanc, etc. El resultat final és un llibre que, de segur, no defraudarà a qui s'aproxime al seu text amb interès pel coneixement de l'entorn natural, i de l'evolució dels nostre planeta.

Emilio Laguna. CIEF. Generalitat Valenciana.

De la mar de Blanes a l'oceà planetari. Els anys d'aprenentatge de Ramon Margalef a través de la seva correspondència amb Carl Faust (1943-1951). Maria Elvira & Josep Maria Camarasa. 2021

Aquest llibre recull la correspondència entre Ramon Margalef (Barcelona, 1919 - 2004), eminent ecòleg i hidrobiòleg, i Carl Faust (Hadar, Alemanya, 1874 - Blanes, 1952), industrial, mecenes de la ciència i creador del Jardí Botànic Marimurtra, de Blanes, a la Costa Brava. Ha estat editat per la Fundació Carl Faust

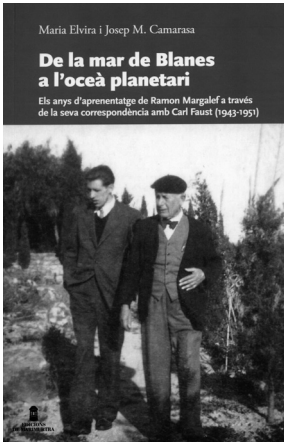
a través del seu segell editorial Marimurtra, amb el suport de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Diputació de Girona.

Els autors són la bibliotecària i documentalista Maria Elvira, antiga directora de la Biblioteca Popular de Mataró i professora jubilada de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, i el biòleg i historiador de la ciència Josep Maria Camarasa, soci honorífic de la Societat Catalana de Biologia i expresident de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica. Tots dos, a més, estan vinculats, des de fa bastants anys, a la Fundació Carl Faust, de Blanes.

Després d'una presentació de Jordi Xena, president de la Fundació Carl Faust en el moment de l'edició, i d'un pròleg de Joandomènec Ros, catedràtic jubilat d'Ecologia de la Universitat de Barcelona i president en el moment de l'edició de l'Institut d'Estudis Catalans, s'hi presenta una extensa i necessària introducció, on s'explica la procedència de les quasi cinc-centes cartes de la correspondència entre el jove Ramon Margalef i l'entusiasta Carl Faust, actualment conservades a l'arxiu de la Fundació Carl Faust, i on es narra el context històric en què es va desenvolupar aquesta intensa i fructífera relació, que es perllongaria fins poc abans de la mort de Faust, esdevinguda l'any 1952. Les lletres estan escrites en castellà, llengua perfectament coneguda per Carl Faust, establert a Barcelona l'any 1897 i que finalment residiria al seu estimat Blanes. Han estat transcrits enterament i literalment, la qual cosa atorga a aquesta recopilació espontaneïtat i un gran valor documental.

Per tal de copsar la trajectòria científica de Ramon Margalef durant el període considerat, les cartes han estat ordenades cronològicament i classificades en nou capítols, a saber: 1. L'inici d'una relació. 2. Adversitats i alegries. 3. Grans expectatives. 4. Les portes del futur. 5. Primer curs a la Universitat. 6. Nàpols a l'horitzó. 7. Debut a l'escena europea. 8. D'estudiant a professor. 9. Darreres cartes. Abans de cada capítol es fa una explicació general del contingut i del context en què foren escrites les cartes corresponents. A més, és molt interessant el comentari que es fa de cadascuna de les cartes i que permet entendre el seu sentit. Cal destacar també les moltes notes a peu de pàgina, 640 en total, moltes de les quals amb dades biogràfiques de les persones esmentades.

A més d'una bibliografia essencial i d'un útil índex

De la mar de Blanes a l'oceà planetari. Els anys d'aprenentatge de Ramon Margalef a través de la seva correspondència amb Carl Faust (1943-1951). Maria Elvira & Josep Maria Camarasa. 2021. 922 pp. Edicions de Marimurtra. Blanes. Llengua: català. Preu: 35 €. ISBN: 978-84-124779-1-7.

onomàstic, el llibre acaba amb un annex que recull les publicacions de Ramon Margalef del període de 1943-1951, les quals presagiaven ja una fulgurant carrera científica en el camp de la hidrobiologia, tant marina com d'aigua dolça, de la biogeografia i de l'ecologia.

En resum, es tracta d'un llibre que plaurà, sens dubte, als biòlegs i biòlogues que han tingut la sort de tenir al Dr. Margalef com a professor a la Universitat de Barcelona (entre els quals em compto) i a tots els que han seguit els seus ensenyaments a través de les seves obres, i també a tots aquells que vulguin conèixer més coses sobre Ramon Margalef i Carl Faust. D'altra banda, aquesta obra reflecteix molt bé el panorama de la ciència a Catalunya i al conjunt d'Espanya durant els difícils anys de la postguerra. Finalment, s'ha de subratllar que en aquest llarg recull de correspondència, queden ben palesos alguns dels fruits del mecenatge de Carl Faust, entre els quals el Jardí Botànic Marimurtra, un dels millors jardins botànics d'Europa.

Àngel M. Hernández. Dr. en Ciències Biològiques.

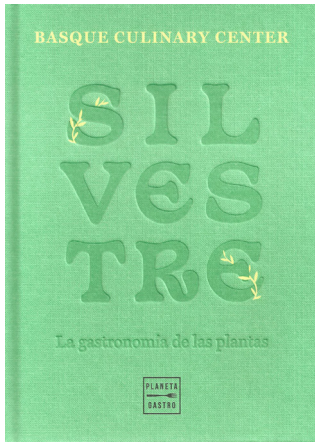
Silvestre. Basque Culinary Center. 2022.

El Basque Culinary Center (BCC), entitat amb seu en Donostia que agrupa la Facultat de Ciències Gastronòmiques de la Universitat d'Arrasate/Mondragon Unibersitatea i el centre d'innovació i investigació BCC

Innovation, desenvolupa des de fa anys una important tasca formativa i de divulgació del coneixement al voltant de la gastronomia, que en aquest cas s'ha centrat en la cuina amb plantes silvestres. El subtítol del llibre és La gastronomia de las plantas, que combinat amb el títol, i sabent que forma part de les obres editades pel segell editorial Planeta Gastro -dintre del grup Editorial Planeta-, permet centrar-se clarament en el seu contingut, destinat sobretot a un públic especialitzat o amant de la ciència i pràctica culinàries.

Aquest projecte ha estat coordinat per la investigadora en gastronomia i destacada innovadora en aquesta ciència Blanca del Noval Lopez de Montenegro, membre del BCulinaryLAB del BCC, a la qual s'han unit altres quatre especialistes, que conformen amb ella la veritable coautoria del llibre: Diego Prado Vásquez -professor associat del BCC i reconegut xef-, la doctora Mercedes Herrera Gallastegui -investigadora i professora de botànica de la Universitat del País Basc /Euskal Herriko Unibersitatea (UPV/EHU)- i dos notables investigadors etnobotànics especialitzats en el coneixement de les plantes silvestres comestibles, els doctors Gorka Menendez Baceta -professor de l'UPV/EHU i investigador col·laborador de la Universitat Autònoma de Madrid- i Francisco Javier Tardío Pato -investigador de l'Institut Madrileny de Desenvolupament Rural, Agrari i Alimentari (IMIDRA). Es tracta, doncs, d'un equip multidisciplinar, on es combinen el coneixement botànic i el gastronòmic, altament especialitzats, però sense perdre de vista en cap moment una important dosi d'innovació culinària -transferida en abundants receptes-, necessària per promoure l'ús de les plantes silvestres en un món tan altament competitiu com el de la gastronomia moderna. El projecte del BCC sobre la cuina amb plantes mengívols s'ha desenvolupat amb diferents esdeveniments al llarg d'aquests anys, com el simposi del BCulinaryLab Plantas Silvestres, a novembre de 2017, que va reunir molts dels principals experts internacionals en la matèria, incloent-hi la majoria d'autors del llibre dels qui ara parlem.

L'obra comença amb tres apartats introductoris a càrrec del director del BCC Joxe Mari Aizega, l'investigador en l'ús culinari de plantes comestibles Miles Irving -autor del conegut llibre *The Forager Handbook* (Ebury Press, 2009)-, i la cuinera i agricultora Leire Etxaide, encarregada de l'hort-escola del BCC, on s'han cultivat moltes de les espècies nomenades al llibre.

Silvestre. Basque Culinary Center. 2022. 445 pp. Planeta Gastro - Editorial Planeta. Bilbao. Llengua: Castellà. ISBN 978-84-08-25779-0. PVP: 36,00 euros

Tot seguit comença un primer gran bloc del text, que analitza la història de l'ús culinari de la flora silvestre, el concepte de la seua domesticació, les parts comestibles de les plantes, i les seues aplicacions i formes de preparació, que s'il·lustren amb exemples específics; hi ha, entre d'altres, fórmules per a fer infusions de fulla de roure, melmelada d'ungla de gat, fermentat de fulles de bleda silvestre, salmorra de mores d'esbarzer, etc. Li segueix la part més suculenta del llibre, el receptari, amb 13 receptes selectes, particularment aptes per a xefs i cuiners experimentats, tot i que per a qualsevol persona aficionada a la cuina que vullga fer-les, la principal dificultat es trobarà en l'obtenció de les plantes silvestres necessàries per a la seua preparació, donat que moltes no es troben als circuits comercials. Hi ha, per exemple, receptes tan suggeridores com el tartar de vedella i avet, el formatge fresc d'ortigues, el cafè torrefacte de noguerola o el vi d'angèlica i cireretes de pastor.

Després de la part fonamentalment gastronòmica del llibre, qui s'acosta a la seua lectura trobarà la secció de l'herbari, és a dir, la part més netament botànica, amb 176 fitxes d'espècies, tot i que en algunes es donen també indicacions per a plantes taxonòmicament properes a les descrites. Cada fitxa, a banda de la descripció i dades de l'hàbitat i distribució de la planta, para atenció a les seues parts comestibles, al perfil organolèptic, i als usos alimentaris i gastronòmics. Les plantes s'ordenen en tres grans grups -angiospermes,

gimnospermes i pteridòfits-, i als dos primers, segueix l'ordre alfabètic de les famílies, amb una introducció breu als seus caràcter botànics distintius. Convé destacar que, tot i que el concepte actual de les plantes inclou alguns grups d'algues i el dels briòfits -molses i hepàtiques-, que contenen algunes espècies parcial o totalment mengívoles, els autors han deixat a banda eixos grups biològics, conscients que les seues aptituds culinàries són força diferents a les de les espècies tractades al llibre, i que no podrien ser fàcilment objecte de cultiu. La domesticació i cultiu de les plantes silvestres és un aspecte destacat a l'obra, com a forma per evitar que la popularització del seu ús gastronòmic pugui produir a llarg termini danys a la natura. L'àmplia secció de l'herbari, que ocupa vora la meitat del llibre, es continua amb una més específica de consells de recol·lecció, un breu resum sobre la distribució i hàbitats de la flora ibèrica, un glossari de termes botànics amb il·lustracions esquemàtiques, i els capítols finals, de bibliografia i l'índex de plantes.

L'edició impresa, en llibre amb tapa dura editat en paper ecològic mate d'alta qualitat, ha estat feta amb una cura exquisida en tots els seus aspectes, des del disseny fins a l'elecció i disposició de les il·lustracions, i triant diferents colors del paper per a cada grup de capítols. A banda d'aquest format, l'editorial comercialitza també una edició Kindle per a la seua lectura en dispositius electrònics, tot i que, considerant la qualitat de l'edició en paper i el seu acurat disseny, és clar que la relació entre qualitat i preu invita a obtenir el llibre en format físic.

Sens dubte, ens trobem davant una obra que obri un nou camí cap a la fusió entre l'ús del que ens ofereix la natura i la innovació gastronòmica, que de fet ja estan seguint alguns dels cuiners més famosos, i que permetrà posar en valor la importància i potencialitat de la nostra flora silvestre, de la quals moltes espècies queden ben reflectides al llibre.

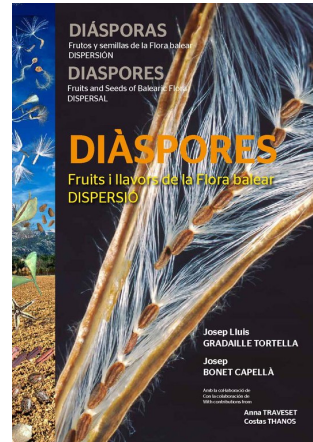
Emilio Laguna. CIEF. Generalitat Valenciana.

Diàspores. Fruits i llavors de la Flora balear. Dispersió. Josep Lluís Gradaille Tortella i Josep Bonet Capellà. 2022

La identificació de fruits, llavors i altres diàspores usades per les plantes per a la seua dispersió és una de les grans assignatures pendents en el coneixement

de la nostra flora. És evident que ens manquen eines, com ara guies de camp o altres documents, que ens ajuden a assolir eixa tasca, tan àmpliament reclamada per biòlegs, geògrafs, paleontòlegs, etc. L'any 2022, la Fundació Jardí Botànic de Sóller - Museu Balear de Ciències Naturals ha editat un llibre trilingüe -català, castellà i anglès-, que sens dubte es convertirà en un referent en aquesta matèria per a la flora de la Mediterrània Occidental. Ens referim a *Diàspores. Fruits i llavors de la Flora balear. Dispersió*. Els seus autors són dos experts ben experimentats en les seues competències, com són el coneixement i maneig de les llavors de plantes silvestres i la fotografia d'elements naturals. Al primer cas, i com responsable principal dels textos, hi està Josep Lluís Gradaille, qui durant més de 30 anys ha estat director del Jardí Botànic de Sóller, creant el Banc de Germoplasma Vegetal de les Illes Balears, a hores d'ara la principal instal·lació d'aquest tipus per a tot l'arxipèlag, i on a més es reuneixen llavors i espores de plantes d'altres sistemes insulars de la Mediterrània. L'altre autor, Josep Bonet, és un dels fotògrafs de natura més prestigiosos de les terres de parla catalana, amb notable experiència al cas de la macrofotografia, disciplina estrictament necessària quan es parla de llavors, espores i altres formes de dispersió vegetal. Bona part de la seua activitat es canalitza mitjançant la fundació que duu el seu nom, Pep Bonet Capellà, amb seu a Palma. A banda, mereix especial referència el treball d'il·lustració gràfica mitjançant dibuixos i làmines fetes per al llibre per Marcelo Pinto i Francesca Benàsser. També han merescut destacar-se als crèdits i fins i tot a la portada de l'obra, en afegir el text d'alguns apartats concrets del llibre, dos dels principals especialistes mundials en ecologia de llavors: Anna Traveset, investigadora de l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats - CSIC i premi Jaume I a la recerca científica sobre el medi ambient, i el professor Costas Thanos, de la Universitat Nacional i Kapodístria d'Atenes, considerat com un dels pioners en l'estudi del comportament de les llavors de plantes silvestres a nivell mundial.

El llibre pot considerar-se dividit en 3 seccions, corresponents a la introducció, un cos central amb fitxes d'espècies, i apartats finals de cloenda de l'obra. En començar el llibre, els autors fan referència a l'etimologia, els objectius i el contingut de l'obra, donant pas a diversos capítols d'especial valor pel seu caràcter didàctic, que reuneixen informació difícil de trobar

Diàspores. Fruits i llavors de la Flora balear. Dispersió. Josep Lluís Gradaille Tortella i Josep Bonet Capellà. 2022. 546 pp. Fundació Jardí Botànic de Sóller - Museu Balear de Ciències Naturals. Sóller. Llengua: Català, castellà i anglès. Preu: 65 euros. ISBN 978-84-09-37211-9

en altres textos. Així, a banda de diversos conceptes generals sobre els disseminuls i les seues tècniques de processament i conservació, la introducció conté una àmplia secció explicativa sobre els diferents tipus i subtipus de dispersió. Aquest apartat es completa amb una nota etimològica a càrrec de l'especialista Pere Castell Oliver, que permet conèixer l'origen de les paraules utilitzades en la terminologia sobre eixos tipus de dispersió. Els capítols introductoris citats inclouen nombroses làmines, que figuren exclusivament en la versió principal, en català, mentre les traduccions al castellà i a l'anglès només inclouen el text.

La part principal del llibre la constitueixen fitxes de 376 espècies de la flora balear, majoritàriament autòctones, i amb especial referència a les plantes endèmiques i subendèmiques de l'arxipèlag. Cada fitxa inclou informació sobre el tipus de dispersió, els noms científic i popular, i una descripció senzilla però ben efectiva dels disseminuls propis de l'espècie -normalment llavors, i en menor proporció fruits sencers, espores, bulbs o altres tipus de diàspores-. Per a cada espècie hi ha normalment una o més fotografies identificatives generals, i altre tant pel que fa a les llavors o elements de dispersió, mitjançant macrofotografies d'alta qualitat. Les fitxes estan ordenades pels tipus de dispersió, distribuïdes en 7 grups: anemocòria (127 espècies), antropocòria (3), autocòria (29), barocòria (92), heterocòria (6), hidrocòria (42) i zoocòria (77).

Per a cadascú d'aquests tipus, les fitxes s'ordenen alfabèticament per famílies, gèneres i espècies. En aquest apartat central del llibre, les fitxes -usualment una per pàgina- duen intercalades fotografies de gran format, i làmines explicatives dels cicles vitals complexos de grups específics de plantes, com els diferents tipus de pteridòfits, o d'algunes disciplines sobre el coneixement i ús de les llavors -per exemple, la dedicada de l'etnobotànica.

El llibre es completa amb diversos apartats finals, incloent-hi sengles índexs ordenats per famílies i per noms científics dels tàxons tractats, i les referències a les persones que han col·laborat en la preparació dels textos -6 en total, amb funcions de coautor o encarregant-se de la correcció i/o traducció- i de les fotografies -fins a 8 col·laboradors-. Al remat, l'obra conté 2.036 fotografies al llarg de les seues 546 pàgines, la qual cosa pot donar una bona idea del grau de protagonisme que tenen les imatges. Tot i que abunden cada vegada més els llibres plens d'il·lustracions d'alta qualitat sobre la flora mediterrània, és evident que mai s'havia acumulat suport fotogràfic tan rellevant sobre eixa part tan important i desconeguda com són les seues llavors o altres unitats de dispersió.

La qualitat de l'obra és indubtable, amb aspectes gràfics difícilment millorables, i una notable senzillesa i valor didàctic dels textos, que anima a la seua lectura. S'ha editat en gran format (30,5 × 21,5 cm) amb coberta dura i paper d'alt gramatge. Des d'aquestes línies, cal felicitar els autors i les persones i entitats que han fet possible la seua publicació, per l'innegable encert a voler editar-la. Sens dubte passa a ser un obra de referència obligada a l'àmbit botànic i marca una fita difícil de superar per als treballs sobre carpologia.

Emilio Laguna. Centre per a la Investigació i Experimentació Forestal (CIEF).

Por un bosque primario en Europa occidental. Manifiesto. Francis Hallé. 2022.

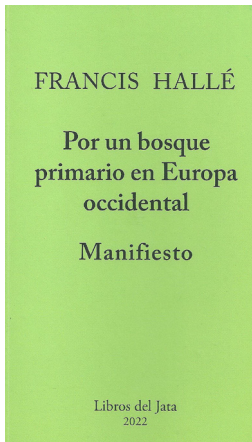
Francis Hallé (Seine-Port, França, 1938), professor emèrit de la Universitat de Montpeller, és probablement el dendròleg més conegut a nivell mundial, i potser també el més famós dels defensors de la conservació dels arbres i les seues comunitats vegetals. A banda, és un dels principals experts mundials en el coneixement de l'arquitectura de les plantes. Amb

una dilatada experiència en el coneixement dels grans boscos tropicals humits arreu de tot el planeta des de la dècada de 1960, va ser especialment conegut pels resultats de la seua tècnica d'estudi Radeau des cimes, mitjançant globus aerostàtics, que van permetre, per primera vegada, conèixer la diversitat i estructura de l'estrat forestal superior de les selves les Guaianes, Camerun, Gabon, Madagascar i Panamà, entre 1986 i 2004, volant per sobre els 60 m d'altura.

L'editorial Libros del Jata, que ja va traduir i publicar dos llibres de Francis Hallé en la seua sèrie *La Mirada Atenta -Elogio de la planta*, l'any 2016, i *Alegato por el árbol*, el 2019-, obri ara amb una nova obra de l'autor una sèrie anomenada *Semillas*, un nom que deixa veure la seua vocació d'obrir camins cap a noves formes de pensament i d'acció. Ho fa amb un llibre que, sense dubte, reuneix bona part del missatge que Hallé ha expressat en els seus treballs anteriors: la necessitat de conservar i incrementar el patrimoni natural que representen els boscos primaris, és a dir, aquells que no han estat alterats prèviament per la mà humana. I ho fa amb un repte sense precedents: intentar la creació d'un bosc primari al territori europeu occidental, on trobar un lloc natural que mai haja estat xafat per la nostra espècie es gairebé impossible.

L'any 2019, Francis Hallé va fundar l'entitat Association Francis Hallé pour la forêt primaire (www.foretprimaire-francishalle.org), que vol reclamar la conservació dels boscos no alterats per l'activitat de la nostra espècie arreu de tot el món, una tasca ben difícil, sobretot si es té en compte que les restes encara extenses d'aquests tipus de vegetació a totes les zones tropicals del planeta i als llocs on encara es conserven en latituds més temperades -fonamentalment taigà i algunes forests mixtes a països de grans superfície com ara Rússia, Canadà, Xina o l'Argentina-, estan sent reduïdes acceleradament al llarg de les darreres dècades. Arran de les seues reflexions, Hallé va plantejar la necessitat de recuperar suficient extensió de boscos primaris a Europa, un continent on la forta colonització humana i els avanços de la civilització occidental al llarg dels mil·lennis, van provocar la desaparició quasi completa d'aquests tipus prístins de vegetació. De fet, l'autor posa com a únic exemple destacable la conservació del bosc de Białowieża -actualment amb vora 77.000 hectàrees entre Polònia i Bielorrússia.

Amb el suport de l'associació, fundada el 2019, i que

Por un bosque primario en Europa Occidental. Manifiesto. Francis Hallé. 2022. 80 pp. Colección Semillas, núm. 1. Libros del Jata. Bilbao. Lengua: Castellà. ISBN 978-84-16443-17-8. PVP: 10,00 euros

ara compta amb més de 4.000 socis, Hallé va llançar la proposta de crear aquest bosc primari suficientment extens en Europa occidental, que queda reflectida i fonamentada en el llibre que ara publica Libros del Jata, prèviament editat a França per Actes Sud l'any 2021. La idea de l'autor és la creació d'un bosc d'almenys 70.000 hectàrees a compartir entre França i algun dels països veïns, mitjançant la protecció estricta i l'abandonament complet, gairebé sense intervencions humanes llevat dels mínims necessaris, durant almenys tres cicles complets de temps per a la generació i maduració de la vegetació forestal; estima, per això, un temps d'entre 800 i 1.000 anys, on el terreny no gaudirà de cap tipus d'aprofitament, llevat de la mera observació de la seua bellesa i del seu estudi científic. S'hauria de partir, segons proposa l'autor, d'un bosc on ja s'haguera atès un bon nivell de maduresa en una extensió suficient. Aquesta és una idea ben atractiva i basada en coneixements acurats com els de Francis Hallé, però amb una dosi notable d'utopia, si tenim en compte que 70.000 hectàrees de superfície forestal contínua, no interrompuda per grans accidents geogràfics sense bosc, i que no continguin cap poble o llogaret d'on calga expulsar als seus habitants per aconseguir que la vegetació evolucione sense cap influència humana, és pràcticament impossible a tot el territori europeu occidental. A banda, cal tindre en compte que necessàriament un bosc com aquest hauria de situar-se al territori atlàntic-eurosiberia, donat que a la regió Mediterrània,

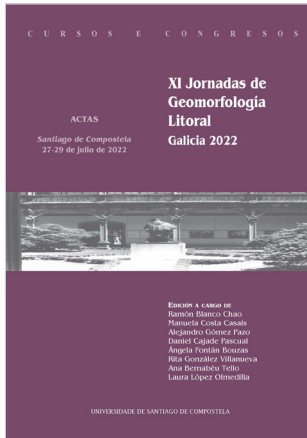
on els focs naturals formen part de la dinàmica dels ecosistemes, l'edat dels boscos mai no podria arribar a les proposades per Hallé. A més a més, com el mateix autor indica, hi estarien els problemes de les decisions polítiques i, sobretot, el de la propietat de la terra, poc compatible amb l'abandonament total del terreny si no es reben fortes compensacions econòmiques -més aviat, la tendència és just la inversa a tot Europa. Però, tot siga dit, la història ens demostra que les utopies són un dels motors de l'avanç social, i fins i tot econòmic de la humanitat. I, com també recalca Fernando Calderón, professor de filosofia a la Universitat de Valladolid i autor del prefaci del llibre, els boscos primaris poden ser una de les solucions futures més adients per a la captura de carboni, sense dubte un dels reptes més notables de la nostra societat cara al canvi climàtic.

El manifest per un bosc primari en Europa occidental, editat amb format menut -17 x 11 cm-, és de fàcil lectura, i l'autor repta contínuament a qui el llisca a reflexionar sobre el seu contingut, i sobre alguns dels elements que han conformat eixos fonamentals del nostre pensament social, com ara l'antropocentrisme de la cultura occidental, la nostra tradició arborícola, o sobre el lloc que la bellesa de la natura hauria d'ocupar en la ciència, d'on sovint sembla desterrada. La traducció ha estat a cura del ja esmentat Fernando Calderón i de Beatriz Coca, i a banda del prefaci, l'obra gaudeix d'un pròleg redactat pel naturalista i etnògraf Ignacio Abella, un dels autors que millor han captat a les darreres dècades el coneixement sobre els arbres ibèrics i la necessitat de conservar els boscos autòctons. Estem aleshores davant un llibre que, molt probablement, i seguint l'idea de l'editorial en posar-li el nom a la nova sèrie que encapçala, servirà de llavor per enfortir la necessitat de conservar i augmentar la superfície i qualitat dels nostres ecosistemes forestals.

Emilio Laguna. CIEF. Generalitat Valenciana.

Actas XI Jornadas de Geomorfología litoral 2022

L'any 2000 la Societat Espanyola de Geomorfologia (SEG), convocà les primeres Jornades de Geomorfologia Litoral a Cadis, amb l'objectiu de reunir la comunitat científica especialitzada en l'estudi de la geomorfologia litoral de l'Estat Espanyol. Des de llavors s'han fet reunions a diverses localitats litorals de l'estat. Aquestes reunions tenen un caràcter biennal i

Actas XI Jornadas de Geomorfología litoral (2022). Blanco Chao, R., Costa Casais, M., Gómez Pazo, A., Cajade Pascual, D., Fontán Bouzas, A., González Villanueva, R., Bernabeu Tello, A i López Olmedilla, L. Ed. Servicio de Publicacións e Intercambio Científico da Universidade de Santiago de Compostela. Colección de Cursos e Congresos da Universidade de Santiago de Compostela, 267. 405 pp. ISBN: 978-84-19155-83-2.

[Actas XI Jornadas de Geomorfología](#)

serveixen per promoure la col·laboració i compartir de manera eficaç els avenços de les investigacions i experiències relacionades amb l'àmbit litoral, des de diferents vessants científiques. Després de l'obligat retard associat a la pandèmia, les Jornades de Geomorfologia Litoral tornaren celebrar-se a Galícia entre el 27 i 29 de juliol del 2022, organitzades conjuntament per la Universitat de Santiago de Compostela i la Universitat de Vigo. Les sessions de comunicacions s'intercalaren amb sortides de camp per conèixer la costa gallega. Les Jornades tingueren com objectiu donar-los un caire Ibèric, animant investigadors portuguesos a participar en XI edició, amb la intenció d'enfortir les sinergies entre territoris i crear noves oportunitats per ampliar els camps d'estudi i les col·laboracions.

El present volum ressenyat, Actas XI Jornadas de Geomorfología litoral 2022, reuneix les contribucions presentades en un volum de 405 pàgines, amb aportacions, d'extensió màxima de 4 pàgines, figures incloses. El llibre d'actes comprèn 62 treballs procedents de 29 centres de recerca estatals, i contribucions d'altres 12 països, amb un ampli espectre de temàtiques dins de la geomorfologia i la gestió litoral. Les ponències s'agrupen en cinc grans línies: formes i

processos en ambients sedimentaris, amb 13 comunicacions, ambients rocosos i evolució a llarg termini, amb 10 comunicacions, mètodes i tècniques aplicades al litoral, amb 15 comunicacions, geomorfologia marina, plataforma litoral i anàlisi regional, amb 10 comunicacions, i per acabar gestió costanera vulnerabilitat i riscos a l'entorn litoral, amb 14 comunicacions. Podem observar que entre les cinc línies tractades hi ha equilibri d'aportacions, on els resultats exposats en les actes mostren l'actualitat de la recerca bàsica i de les nombroses aplicacions que la geomorfologia litoral té davant dels reptes geoambientals costers. Cal destacar que no sols es tracten els aspectes més estrictament de caire geològic i geomorfològic, sinó també els aspectes econòmics i socials que graviten sobre l'espai litoral. És per açò que el llibre d'Actas permet obtenir informació bàsica de projectes i recerques extrapolables a altres indrets litorals de l'estat i l'intercanvi de resultats i metodologies, que juntament amb els altres llibres d'actes de les reunions anteriors (2000-2022) ens poden donar una informació sobre l'avanç d'aquestes ciències aplicades a la gestió i la planificació.

Francesc Xavier Roig i Munar. Dr. en Geografia i Dr. en Geologia. Consultor Ambiental.

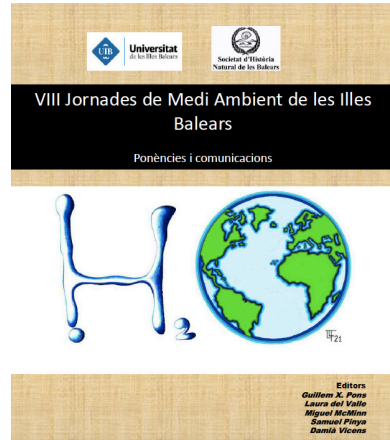
Llibre de ponències i comunicacions de les VIII Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears.

Una de les finalitats de la Societat d'Història Natural de les Balears (SHNB) és la divulgació científica dels estudis realitzats en ciències naturals dins l'àmbit territorial de les illes Balears, impulsant iniciatives d'intercanvi de coneixements científics i tècnics de caire naturalístic i medi ambiental entre els investigadors, els tècnics i la societat.

Dins aquesta línia de promoció del coneixement des de diferents perspectives acadèmiques, a finals de l'any 2022 s'organitzaren, juntament amb la Universitat de les Illes Balears (UIB), les VIII Jornades de Medi Ambient de les illes Balears, amb l'objectiu de ser un lloc d'encontre per exposar entre els investigadors, administracions, societats i tècnics de les illes Balears les recerques en temes de natura i les experiències en gestió i planificació aplicades dels darrers anys. Fruit d'aquestes VIII Jornades s'han publicat 167 comunicacions amb un nombre de 384 autors que han participat en la transferència d'intercanvi del coneixement.

Per tant l'objectiu d'aquestes Jornades és la divulgació científica, essencial en una comunitat pluriinsular, en la qual el flux de la recerca està molt cops més lligat a la península que no als intercanvis entre les illes, condicionat possiblement a la manca d'identitat balear. És per això que les Jornades tornen a ser un punt de trobada, de transferència de coneixements dels que treballen en temes de Medi Ambient de les illes Balears en un sentit ampli, són unes jornades multidisciplinàries on es dona a conèixer i compartir experiències que poden ser extrapolables a altres illes, reforçades amb la discussió, la reflexió i el debat, i que es converteixen en un excel·lent escenari per l'intercanvi i creació de contactes. Fruit de les Jornades és publicat el llibre de ponències i comunicacions de les VIII Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears, de 669 pàgines, disponible a la mateixa SHNB (www.shnb.org), i on es recullen els estudis presentats, tot i que pocs d'ells tenen una perspectiva en l'estudi d'arxipèlag, com es pot veure a l'índex.

Les Jornades s'iniciaren a l'illa de Mallorca per passar per Menorca, Eivissa i Formentera, amb 4 ponències comuns a cada una de les illes. Podem dir que és la primera vegada que la SHNB realitza una activitat de caràcter balear, i van tindre present les 4 illes de l'arxipèlag, ja que al llarg de la història les activitats, tot i la denominació de Balears, es focalitzen a Mallorca, deixant de banda la resta d'illes. De les aportacions destaquen els estudis d'ecosistemes i recursos marins, que ha estat un dels protagonistes amb major participació, 77 contribucions, tal com succeí a les VII Jornades, on moltes d'elles fan estudis de seguiment d'espècies de pesca comercial. Cal remarcar també 30 ponències de Ciències de la Terra, amb un important component de la paleontologia, entre les quals destaca les aportacions del Permian i el Triàsic de Mallorca, i els treballs per revaloritzar els jaciments fòssils. En la secció de Botànica i ecologia terrestre trobem 24 ponències, i 17 en Zoologia i ecologia terrestre, on trobem alguns treballs que donen pautes de seguiment d'espècies. En el camp de Gestió ambiental trobem 8 comunicacions, de què destaca la proposta d'anàlisi espacial d'acollida d'embarcacions d'esbarjo a les

Libre de ponències i comunicacions de les VIII Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears. Pons, G.X., del Valle, L., McMinn, M., Pinya, S. i Vicens, D. (Eds.) 2022. Societat d'Història Natural de les Balears (SHNB)-Universitat de les Illes Balears (UIB), Palma. 689 pp. ISBN 978-84-09-45184-5. [Jornades-de-Medi-Ambient-de-les-Illes-Balears.pdf](#)

zones de fondeig de les Balears. A l'apartat d'Educació ambiental sols hi ha 2 comunicacions incloses, i focalitzades a s'Albufera i s'Albufereta de Mallorca i a la Xarxa Forestal. El bloc dedicat a col·leccions científiques i documentació de la natura, amb nou aportacions, fa un recull de les novetats de fons bibliogràfic o col·leccions catalogades de la SHNB i d'altres col·leccions privades i públiques.

És per açò que el llibre presentat és un bon document actualitzat de la història recent de la recerca que es desenvolupa a les illes Balears, dels plans i programes de gestió aplicats al medi natural per diferents entitats i administracions, i de les metodologies de seguiment d'espècies i sistemes. És a dir, es tracta d'un recull clau per poder observar l'evolució de temes, nombre d'estudis i investigadors des de les primeres jornades, realitzades a l'any 1987 fins l'actualitat, i un llibre de referència de molts cossos tècnics administratius que treballen en medi natural.

Francesc Xavier Roig i Munar. Dr. en Geografia i Dr. en Geologia. Consultor Ambiental.